

Vi trenger geologisk kunnskap!

Trenger vi geologisk kunnskap – og hvem skal i såfall stå for denne? Det har blitt en diskusjon i media i Finnmark den siste tida etter at mineralselskapet Kingsrose kom med tilbud til skoler i Porsanger, Karasjok og Guovdageaidnu. NRKs spørreunde viser svært forskjellig mottaking på forskjellige skoler i området. Noen mener skolene må ta imot tilbudet, noen avviser det. (NRK 06.12.2024), andre vil "Forankre skolen i lokalkulturen – ikke industrien" (Beatrice Fløystad, Ságat 10.12.2024). Etter vårt syn har de alle noe rett – og noe feil.

Geologi er læren om Jordas oppbygning og utvikling, om mineraler og løsmasser. Geologi er ikke bare grunnlaget for utvinning av mineraler, olje og gass, men for tunnelbygging, skredsikring, klimaforskning og mange andre sider ved både vitenskapen og vårt daglige liv. Det er et avgjørende fag for samfunnet, som vi ikke klarer oss uten.

Geologi er et lavt prioritert tema i norsk skole, som gjerne drukner i lavt prioriterte fag som geografi og naturfag. Dette bidrar til at kunnskapen om geologi er ganske dårlig hos de fleste av oss. Ikke minst er geologikunnskapen ofte svært mangelfull i både norske og samiske media. Det er 5-6 universiteter og høyskoler som gir en eller annen utdanning innenfor geologi. Hvor blir det av disse geologene? De siste 50 åra har de fleste havna i oljenæringa. Resten blir enten ansatt av mineralselskap eller havner i administrasjon eller forskning, som NGU og Direktoratet for mineralforvaltning. Dessverre har jeg ennå til gode å høre om en miljøorganisasjon som har ansatt en geolog.

Mennesker har utnytta mineraler så lenge menneskeheten har eksistert. Steinalderen, bronsealderen og jernalderen er alle oppkalt etter mineraler som har vært grunnleggende i livberging og samfunnsliv. Vi bruker ei rekke mineraler og mineralprodukter i vårt daglige liv, fra brødkniv og gaffel til mobiltelefon og datamaskin, til alle framkomstmidler fra sykkel til bil, snøskuter og påhengsmotor. Uten mineralutvinning kan vi i dag ikke drive verken jordbruk, reindrift eller fiske. Dette er kanskje sjølsagt, men når det argumenteres med å avvise geologi og industri med at vi heller skal satse på lokal kultur, så må det sies. Hvor kommer alle de "samiske" smykkene fra? Hva med instrumentene til de samiske musikerne? Duodji-produkter er gjerne av horn, bein, skinn og tøy? Men hva med redskapene man lager dem med? Hva med bøtta vi plukker moltebær i, kniven som skjærer sennagras, jiehkkuen som skrapper skinnen og symaskinen som syr kofta? Uten mineraler ingen samisk kultur!

Geologi er for viktig til å overlate til geologene! Vi trenger mer geologisk kunnskap for å kunne føre en kunnskapsbasert debatt om fordeler og ulemper med dagens mineralutvinning. Derfor har Guovdageainnu meahcceguovddáš siden 2019 bygd opp utstillinger om geologi og mineraler og hvert år i september arrangert Geologiens Dag med tilbud til skolene i kommunen. Det har vi gjort med god hjelp av NGU (Norges Geologiske Undersøkelse) og Norsk Geologisk Forening. Vi har invitert forskere til å fortelle om den forskningen som er gjort i vårt nærrområde. De to siste åra har vi forsøkt å få mineralselskapa som opererer i vårt område til å orientere om hva de driver med. Dessverre har det vært noen problemer med å få det til så langt, men vi gjør et nytt forsøk i januar. Da er Kingsrose blant dem vi inviterer, sammen med andre selskap som har mineralrettigheter i Guovdageaidnu i dag; Arctic Minerals, Aurum Norway, MQ Granite og Fuxite. De vil få like lang tid hver til å presentere sin aktivitet og sine planer. Samtidig inviterer vi andre som vi vet har innvendinger mot mineralvirksomheten, slik at møtedeltakerne vil få det fra begge sider og sjøl kunne stille spørsmål og si sin mening.

Når vi informerer om geologi, legger vi vekt på både geologiske fakta og på fordeler og ulemper med mineralutvinning. For eksempel viser vi striden som har vært om gruver i Biedjovággi og i Repparfjorden. Vi håper nå snart å få permanente lokaler og ansatte slik at vi kan gi en god geologisk informasjon til alle interesserte til ei hver tid og også til skoler i andre kommuner.

Kingsrose er et kommersielt australskeid leiteselskap, med verdens største gruveselskap BHP som støttespiller. Tilbudet til skolene kommer nettopp i de tre kommunene der de har leitetillatelser og vil starte gruver om de finner tilstrekkelig med utvinnbare mineraler. I alle disse kommunene er det stor frykt for hva slike gruver vil føre til av naturinngrep og forurensing. Slik er

det ikke bare her, men over hele verden. I alle fall i mer enn 70 land har det vært protester og aksjoner mot gruvedrift. Derfor har også gruveselskapene og deres organisasjoner et stort apparat for å selge sine prosjekter som "grønne", "bærekraftige" og "miljøvennlige", og ikke minst som nødvendige for vårt daglige liv og for "det grønne skiftet". De dårlige miljø- og arbeidsforholda i mange land i andre verdensdeler brukes om argument for at selskapa skal få tilgang til arealer i Sápmi, Norge og Europa.

Denne situasjonen gjør det vanskelig å ta imot et ferdig opplegg fra Kingsrose – men også å bare avslå det uten å ha et alternativ for geologisk informasjon. Vi bør ikke si som en tidligere skoleleder i Indre Finnmark: "Vi vil ikke ha gruvedrift, derfor vil vi ikke ha geologi." Vi trenger kunnskap om geologi og vi trenger kunnskap om hva mineralselskapa gjør og planlegger. Men vi trenger også en motkunnskap om de ulempene denne virksomheten kan medføre. Skolenes svar på Kingsrose bør derfor ikke være verken ukritisk ja eller absolutt nei, men å sørge for at elevene får kunnskap om grunnleggende geologi og om både for- og baksider ved gruvedrift.

Svein Lund
styreleder, Guovdageainnu meahcceguovddáš